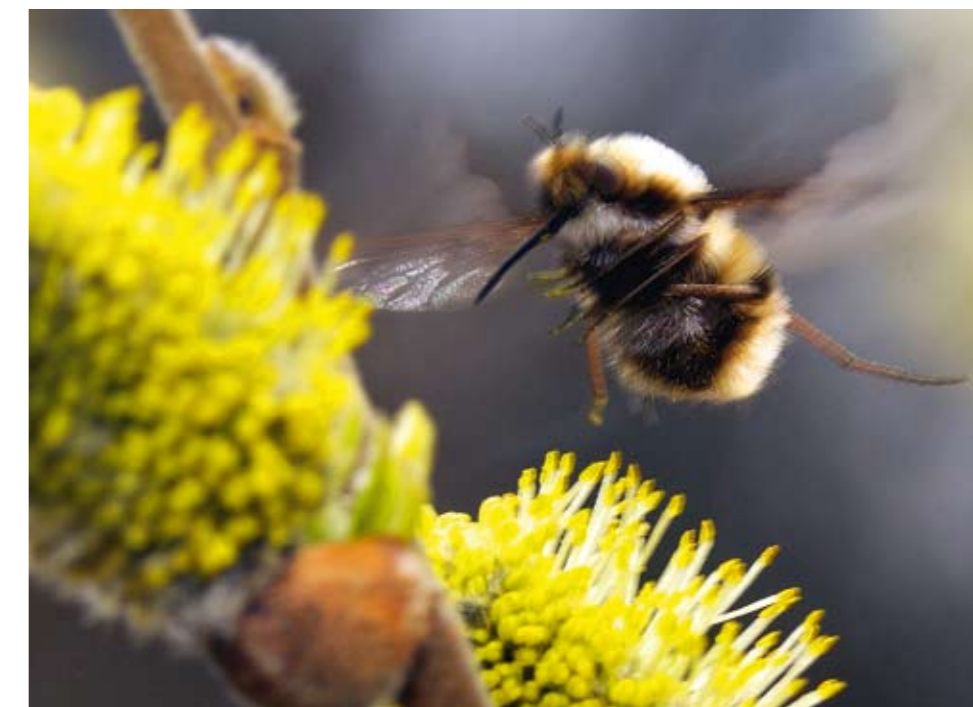

2009 – SÄLGENS ÅR

För att uppmärksamma betydelsen av sälg som nyckelart i naturen och att antalet träd blir allt färre i den svenska naturen har Världsnaturfonden WWF och Naturskyddsföreningen utlyst 2009 som sälgens år. Målet är att lantbrukare, skogsägare, vedhuggare, skogsentreprenörer och park- och trädgårdsförvaltare ska informeras om sälgens betydelse så att de kan göra ett för naturen bra val när de med yxa, såg eller processor närmar sig sälg och videarter.

Stor svävfluga, *Bombulina major*, är en av många arter som är på jakt efter sälglommans

En nyckelart med problem Sälgen

Många övervintrande dagfjärilar suger nektar från sälglommorna på våren; här en citronfjärilshona, *Gonepteryx rhamni*.

Varje vår kan vi förundras över de vackra gulblommande buskarna och träden som lyser upp skogskanten efter den mörka vintern. Om man går nära, kan man se att blommorna på olika träd och buskar inte är lika. På vissa finns bara blommor med pistiller och på andra bara blommor med ståndare överfulla med mjöligt pollen. Det beror på att sälg och övriga videarter är skildkönade – antingen är de hannar eller honor. Denna artikel handlar om sälgen, men det vi tar upp här, rör även de andra videarterna.

När väl sälgen har blommat klart, försvinner de in i grönskan och blir ofta betraktade som sly när de är unga och som risiga när de blir gamla. Det gör de lätt blir offer för yxa och såg.

Jakten på biobränsle, hårt älgbeta och 2007 års direktiv från Bryssel, att betesmark bara får hålla 50 träd per hektar, har varit tuff mot sälg. En undersökning gjord av jordbruksverket visar att just sälg och viden har avverkats i större omfattning än andra arter. Eftersom sälg har en nyckelroll i naturen är det en

mycket olycklig utveckling. Den största ekonomiska nyttan av dem är att de förser en stor mängd nykläckta och nyvaknade vilda bin och humlor med nektar och pollen. Tack vare det kan pollinerande insekter, främst bin och humlor, bygga bon och sätta en första kull till världen. Vore det inte för sälg och vide skulle de få en mycket dålig start på vegetationssäsongen.

Artens strategiska roll blir mycket tydlig vid ett besök vid en blommande sälg på våren.

En nyckelart med problem

Sälgen

Jordhumledrottning, *Bombus terrestris*, på sälgblomma. Humledrottningarna är beroende av nektar för att tillgodose sitt eget energibehov av både pollen och nektar för bobyggandet och uppfödandet av den första kullen larver.

Ett honungsbi, *Apis mellifera*, tankar pollen från en blommande sälg.

Aspglansbagge, *Melasoma populi*, med sälgpollen på skalet. Larverna äter mest aspblad men har inget emot Salixblad. Sälgpollen ger protein till äggutvecklingen.

Allmän träfjäril, *Cossus cossus* (t v) lever under två år i skadade sälgar eller andra lövträd. När larven är fullvuxen, kryper den ut ur trädet för att spinna in sig i en kokong och förpupa sig. "Cossus-träd" känns igen på en speciell sur lukt som härstammar från larvens försvarsvätska.

Många arter humlor och andra vilda bin surrar tillsammans med honungsbin under blommande sälg på våren. Även andra blombesökare använder sig av denna ymniga resurs under den period på året när det knappt finns något annat att äta. Övervintrande dagfjärilar som citron- och näselfjäril finns där tillsammans med många arter flugor och skalbaggar. På natten utökas skaran av besökare och åtskilliga arter nattflyn kryper omkring på blommorna, till exempel sälgflyn, mantelflyn, plattflyn och det vackra tallflyet.

Sälgens blad, grenar och ved blir också föda för mängder av djur. Framför allt larver från 180 fjärilsarter och 75 skalbaggsarter äter blad och inte mindre än 200 skalbaggsarter kan finnas i veden.

För nyanlända sångfåglar och mesar är sälgblommorna en stark lockelse, eftersom stora mängder blombesökande insekter utgör en välkommen matbit. Om våren ser man ofta lövsångare, som heter Willow Warbler på engelska, hoppa runt bland blommande sälg.

Även betande djur som rådjur och älgar gillar sälg och vide. Lokalt kan älgbetet vara så hårt att sälgarna aldrig hinner bli träd utan förblir mångstammade buskar som ständigt tuktas av hungriga älgar. Tidigare samlade bonden blad från sälg som djurfoder genom så kallad hamling eller skörd av stubbskott.

Rädda sälgarna

Alla som har sälg på sina marker bör vara rädda om dem och se till att det finns gott om buskar som kan utvecklas till träd. Låt den gamla sälgen bli ett "heligt" vårdträd, trots att den med åren blir skräpig av döda och nedfallna grenar. Alla som har en trädgård kan köpa sälg och videarter på plantskolan, men se till att det blir ett träd med hanblommor vars blommor kan ge pollen till framtidens humlor och bin.

Text och foto: Ola Jennersten
ola.jennersten@wwf.se

Foto: Elisabeth Ohlson

SÄLG OCH VIDEN – EN KOMPLICERAD GRUPP

Familjen videväxter, Salicaceae, består i Sverige av släktena *Salix* (sälg och viden) och *Populus* (asp och popplar). Släktet *Salix* består av 28 arter (enligt Krok Almquist Svensk Flora 1985). Några blir trädformiga som sälg, *Salix caprea*, och knäckepil, *Salix fragilis*, men de flesta blir buskar på upp till fem meter, exempelvis grävvide, *Salix cinerea*, som är vanlig på fuktig mark. Några arter är mycket små. Dvärgvide, *Salix herbacea*, blir bara några centimeter hög och växer vanligtvis på kalfjället.

Videarterna innehåller *salicin* av vilken man framställer salicylsyra som används inom läkemedelsindustrin. Kemiska substanser hos växter tolkas oftast som ett försvar mot fiender. Som brännved har sälgen lågt energivärde, men används storskaligt som pellet från odlad så kallad energiskog. Olika videarter används i hantverk till vidjor.